

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 16ης Ιουνίου 2016*

«Προδικαστική παραπομπή — Κοινωνική πολιτική — Οδηγία 2010/18/ΕΕ — Αναθεωρημένη συμφωνία-πλαίσιο BUSINESSSEUROPE, UEAPME, CEEP και CES για τη γονική άδεια — Συμφιλίωση της επαγγελματικής με την οικογενειακή ζωή των εργαζομένων — Επιστροφή εργαζόμενης-συνεταίρου από άδεια μητρότητας — Αίτημα περί μείωσης του χρόνου εργασίας και περί τροποποίησης του ωραρίου εργασίας — Περίπτωση που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ρήτηρας 6, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαισίου — Απαράδεκτο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως»

Στην υπόθεση C-351/14,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Juzgado de lo Social nº 33 de Barcelona (εργατοδικείο αριθ. 33 της Βαρκελώνης, Ισπανία) με απόφαση της 15ης Ιουλίου 2014, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 22 Ιουλίου 2014, στο πλαίσιο της δίκης

Estrella Rodríguez Sánchez

κατά

Consum Sociedad Cooperativa Valenciana,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους Μ. Pešič, πρόεδρο τμήματος, C. Toader, A. Rosas, A. Prechal (εισηγήτρια) και E. Jarašiūnas, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Μ. Szpunar

γραμματέας: L. Carrasco Marco, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 18ης Νοεμβρίου 2015,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Consum Sociedad Cooperativa Valenciana, εκπροσωπούμενη από τους C. Durá Valero και C. Villarino Moreno, abogados,
- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την A. Gavela Lloris,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους G. de Bergues, D. Colas και R. Coesme,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

— η Ουγγρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Fehér και G. Κοός, καθώς και από την A. Pálfy,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την S. Pardo Quintillán και τον D. Roussanov,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 3ης Μαρτίου 2016,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της ρήτρας 1, σημείο 2, της ρήτρας 6, σημείο 1, και της ρήτρας 8, σημείο 2, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαίσιο για τη γονική άδεια που συνήφθη στις 18 Ιουνίου 2009 (στο εξής: αναθεωρημένη συμφωνία-πλαίσιο), η οποία περιέχεται στο παράρτημα της οδηγίας 2010/18/ΕΕ του Συμβουλίου, της 8ης Μαρτίου 2010, σχετικά με την εφαρμογή της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαίσιο για τη γονική άδεια που συνήφθη από τις οργανώσεις BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP και ETUC και με την κατάργηση της οδηγίας 96/34/ΕΚ (ΕΕ 2010, L 68, σ. 13).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Estrella Rodríguez Sánchez και της Consum Sociedad Cooperativa Valenciana (στο εξής: Consum SCV) με αντικείμενο την άρνηση της δεύτερης να κάνει δεκτό το αίτημα της E. Rodríguez Sánchez περί προσαρμογής του ωραρίου εργασίας της.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Η οδηγία 2010/18 κατήργησε, από 8ης Μαρτίου 2012, την οδηγία 96/34/ΕΚ του Συμβουλίου, της 3ης Ιουνίου 1996, σχετικά με τη συμφωνία-πλαίσιο για τη γονική άδεια, που συνήφθη από την UNICE, τη CEEP και την CES (ΕΕ 1996, L 145, σ. 4).
- 4 Το άρθρο 1 της οδηγίας 2010/18 ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία θέτει σε ισχύ την αναθεωρημένη συμφωνία-πλαίσιο για τη γονική άδεια [...]
- 5 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις προκειμένου να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία ή εξασφαλίζουν ότι οι κοινωνικοί εταίροι έχουν εισαγάγει τα αναγκαία μέτρα μέσω συμφωνίας έως τις 8 Μαρτίου 2012 το αργότερο. Ενημερώνουν αμέσως την Επιτροπή σχετικά.

[...]
- 6 Το προοίμιο της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαίσιο ορίζει, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

«Η παρούσα συμφωνία-πλαίσιο [...] αναθεωρεί τη συμφωνία-πλαίσιο για τη γονική άδεια, η οποία συνήφθη στις 14 Δεκεμβρίου 1995 για τον καθορισμό των ελάχιστων απαιτήσεων για τη γονική άδεια, ως σημαντικό μέσο για τη συμφιλίωση των επαγγελματικών και οικογενειακών ευθυνών και την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών.

[...]

I. Γενικές παρατηρήσεις [...]

3. Έχοντας υπόψη τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της 7ης Δεκεμβρίου 2000, και τα άρθρα 23 και 33 σχετικά με την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών και τη συμφιλίωση της επαγγελματικής, της ιδιωτικής και της οικογενειακής ζωής,

[...]

15. [Εκτιμώντας] ότι η παρούσα συμφωνία αποτελεί συμφωνία-πλαίσιο για τον καθορισμό των ελάχιστων απαιτήσεων και των διατάξεων για τη γονική άδεια, η οποία διαχωρίζεται από την άδεια μητρότητας και για την απουσία από την εργασία για λόγους ανωτέρας βίας και παραπέμπει στα κράτη μέλη και στους κοινωνικούς εταίρους για τη θέσπιση των προϋποθέσεων επιλεξιμότητας και των όρων εφαρμογής, με σκοπό να λαμβάνεται υπόψη η κατάσταση σε κάθε κράτος μέλος,

[...]»

- 7 Η ρήτρα 1, σημείο 2, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαισίου ορίζει τα ακόλουθα:

«Η παρούσα συμφωνία εφαρμόζεται σε όλους τους εργαζόμενους, άνδρες και γυναίκες, που έχουν σύμβαση ή σχέση εργασίας προσδιοριζόμενη από το δίκαιο, τις συλλογικές συμβάσεις και/ή τις πρακτικές που ισχύουν σε κάθε κράτος μέλος.»

- 8 Η ρήτρα 2, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαισίου προβλέπει τα εξής:

«Η παρούσα συμφωνία παρέχει ατομικό δικαίωμα γονικής άδειας σε εργαζόμενους άνδρες και γυναίκες, λόγω γέννησης ή υιοθεσίας παιδιού, έτσι ώστε να μπορούν να ασχοληθούν με το παιδί αυτό, μέχρι μιας ορισμένης ηλικίας που μπορεί να φτάνει μέχρι τα οκτώ έτη και προσδιορίζεται από τα κράτη μέλη και/ή τους κοινωνικούς εταίρους.»

- 9 Η ρήτρα 3, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαισίου προβλέπει τα εξής:

«Οι προϋποθέσεις πρόσβασης και οι τρόποι εφαρμογής της γονικής άδειας ορίζονται από το δίκαιο και/ή τις συλλογικές συμβάσεις στα κράτη μέλη, ενόσω τηρούνται οι ελάχιστες απαιτήσεις της παρούσας συμφωνίας. [...]

[...]»

- 10 Υπό τον τίτλο «Επιστροφή στην εργασία», η ρήτρα 6 της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαισίου ορίζει στο σημείο 1 τα εξής:

«Με σκοπό την προώθηση της καλύτερης συμφιλίωσης, τα κράτη μέλη και/ή οι κοινωνικοί εταίροι λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, ώστε να εξασφαλίσουν ότι οι εργαζόμενοι, κατά την επιστροφή από τη γονική άδεια, μπορούν να ζητήσουν αλλαγές στο ωράριο και/ή την οργάνωση της εργασίας τους για καθορισμένη χρονική περίοδο. Οι εργοδότες εξετάζουν και διεκπεραιώνουν τα εν λόγω αιτήματα, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες τόσο των εργοδοτών όσο και των εργαζομένων.

Οι τρόποι εφαρμογής της παρούσας παραγράφου καθορίζονται σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, τις συλλογικές συμβάσεις και/ή πρακτικές.»

- 11 Υπό τον τίτλο «Τελικές διατάξεις», η ρήτρα 8 της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαίσου ορίζει, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

«[...]

2. Η εφαρμογή των παροχών της παρούσας συμφωνίας δεν αποτελεί, σε καμία περίπτωση, επαρκή αιτιολογία για την υποβάθμιση του γενικού επιπέδου προστασίας των εργαζομένων στον τομέα που καλύπτεται από την παρούσα συμφωνία. Αυτό ισχύει με την επιφύλαξη του δικαιώματος των κρατών μελών και/ή των κοινωνικών εταίρων να εισάγουν, λαμβάνοντας υπ' όψιν την εξέλιξη της κατάστασης (συμπεριλαμβανομένης της θέσπισης της αρχής του αμεταβίβαστου), διαφορετικές νομοθετικές, κανονιστικές ή συμβατικές διατάξεις, εφόσον τηρούνται οι ελάχιστες απαιτήσεις που προβλέπονται από την παρούσα συμφωνία.

[...]

4. Τα κράτη μέλη υιοθετούν τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που είναι απαραίτητες για να συμμορφωθούν προς την απόφαση του Συμβουλίου εντός χρονικού διαστήματος δύο ετών από την έκδοση της απόφασης ή διασφαλίζουν ότι οι κοινωνικοί εταίροι λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα μέσω συμφωνίας, μέχρι τη λήξη της εν λόγω περιόδου. [...]

[...]»

Το ισπανικό δίκαιο

- 12 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η οδηγία 2010/18 δεν μεταφέρθηκε στην ισπανική έννομη τάξη με ειδικά μέτρα μεταφοράς. Με τις παρατηρήσεις της, η Επιτροπή διευκρινίζει ότι το Βασίλειο της Ισπανίας τής γνωστοποίησε ότι η μεταφορά της προμνησθείσας οδηγίας εξασφαλιζόταν ήδη μέσω των διατάξεων του Real Decreto Legislativo 1/1995 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Estatuto de los Trabajadores (Βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 1/1995 περί εγκρίσεως του κωδικοποιημένου κειμένου του νόμου σχετικά με τον Εργατικό Κώδικα), της 24ης Μαρτίου 1995 (BOE αριθ. 75, της 29ης Μαρτίου 1995, σ. 9654, στο εξής: Εργατικός Κώδικας).

Ο Εργατικός Κώδικας

- 13 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, του Εργατικού Κώδικα ορίζει τα εξής:

«Ο παρών νόμος έχει εφαρμογή στα πρόσωπα που παρέχουν αυτοβούλως τις υπηρεσίες τους, έναντι αμοιβής και εντός ορισμένου οργανωτικού πλαισίου, σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο ονομάζεται “εργοδότης”, προς τις υποδείξεις του οποίου οφείλουν να συμμορφώνονται. [...]»

- 14 Ο Ley 39/1999, para promover la conciliación de la vida familiar y laboral de las personas trabajadoras (νόμος 39/1999 για την προώθηση της συμφιλίωσης της οικογενειακής και της επαγγελματικής ζωής των εργαζομένων), της 5ης Νοεμβρίου 1999 (BOE αριθ. 266, της 6ης Νοεμβρίου 1999, σ. 38934), επέφερε διάφορες τροποποιήσεις στον Εργατικό Κώδικα.

- 15 Η εισηγητική έκθεση του προμνησθέντος νόμου περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τις ακόλουθες διευκρινίσεις:

«[...] στο κοινοτικό επίπεδο, η μητρότητα και η πατρότητα, εν τη πλέον ευρεία εννοία, μνημονεύονται στις οδηγίες [92/85/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 1992, σχετικά με την εφαρμογή μέτρων που αποβλέπουν στη βελτίωση της υγείας και της ασφάλειας κατά την εργασία των εγκύων, λεχώνων και γαλουχουσών εργαζομένων (δέκατη ειδική οδηγία κατά την έννοια του άρθρου 16 παράγραφος 1 της οδηγίας 89/391/ΕΟΚ) (ΕΕ 1992, L 348, σ. 1), και 96/34]. Η πρώτη αφορά τη

μητρότητα υπό το πρίσμα της υγείας και της ασφάλειας κατά την εργασία των εγκύων, λεχώνων και γαλουχουσών εργαζομένων. Η δεύτερη, σχετικά με τη συμφωνία-πλαίσιο για τη γονική άδεια που συνήφθη από τις οργανώσεις UNICE, CEEP και CES, προβλέπει τη γονική άδεια και την απουσία από την εργασία για λόγους ανωτέρας βίας ως σημαντικά μέσα για την αρμονική σύζευξη του οικογενειακού και του επαγγελματικού βίου και για την προώθηση της ισότητας ευκαιριών και της ίσης μεταχειρίσεως μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Ο παρών νόμος διασφαλίζει τη μεταφορά στο ισπανικό δίκαιο των προσανατολισμών που χαράσσουν η διεθνής και η κοινοτική νομοθεσία υπερβαίνοντας το ελάχιστο επίπεδο προστασίας που προβλέπουν οι προσανατολισμοί αυτοί. [...]»

- 16 Κατόπιν των τροποποιήσεων που επέφερε στον Εργατικό Κώδικα ο νόμος 39/1999, το άρθρο 37, παράγραφοι 5 και 6, του κώδικα αυτού ορίζει τα εξής:

«5. Οποιοσδήποτε απασχολείται άμεσα, για λόγους νόμιμης φυλάξεως, με τέκνο μικρότερο των 6 ετών [...] έχει δικαίωμα σε μείωση του χρόνου του εργασίας μέχρι του ενός τρίτου, κατ' ελάχιστον όριο, και του ημίσεως, κατά μέγιστο όριο, της διάρκειάς του, με αντίστοιχη μείωση του μισθού. [...]

6. Εναπόκειται στον εργαζόμενο η συγκεκριμένη διαμόρφωση του ωραρίου και ο καθορισμός της περιόδου εφαρμογής [...] της μείωσης του χρόνου εργασίας, που προβλέπε[ται] [στην παράγραφο 5] του παρόντος άρθρου, στο πλαίσιο του κανονικού χρόνου του εργασίας. [...]

- 17 Ο νόμος 39/1999 περιλαμβάνει μια «Πρώτη πρόσθετη διάταξη» που έχει ως εξής:

«Μπορούν να επικαλούνται τα προνόμια που καθορίζει ο παρών νόμος οι εργαζόμενοι-συνεταίροι ή οι συνεταίροι συνεταιριστικών εταιριών, καθώς και οι εργαζόμενοι εταιριών όπου εταίροι είναι οι ίδιοι, κατά τη διάρκεια των περιόδων της αδειάς μητρότητας, του τυχόν κινδύνου κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης, της υιοθεσίας και της αναδοχής, ανεξαρτήτως του καθεστώτος κοινωνικής ασφάλισης στο οποίο είναι ενταγμένοι, με τις ιδιαιτερότητες που χαρακτηρίζουν την εταιρική σχέση.»

- 18 Ο Εργατικός Κώδικας τροποποιήθηκε και με τον Ley Orgánica 3/2007 para la igualdad efectiva de mujeres y hombres (οργανικός νόμος 3/2007 για την ουσιαστική ισότητα ανδρών και γυναικών), της 22ας Μαρτίου 2007 (BOE αριθ. 71, της 23ης Μαρτίου 2007, σ. 12611).

- 19 Κατόπιν των τροποποιήσεων αυτών, το άρθρο 34, παράγραφος 8, του Εργατικού Κώδικα ορίζει τα ακόλουθα:

«Ο εργαζόμενος δικαιούται προσαρμογής της διάρκειας και της κατανομής του χρόνου του εργασίας προκειμένου να ασκήσει το δικαίωμά του αρμονικής συζεύξεως προσωπικού, οικογενειακού και εργασιακού βίου, κατά τους όρους που καθορίζονται στις συλλογικές διαπραγματεύσεις ή στη συμφωνία την οποία έχει συνάψει με τον εργοδότη, τηρουμένων, σε κάθε περίπτωση, των οριζόμενων στις συλλογικές διαπραγματεύσεις.»

- 20 Το άρθρο 48, παράγραφος 4, του Εργατικού Κώδικα προβλέπει τα εξής:

«Σε περίπτωση τοκετού, η σύμβαση εργασίας αναστέλλεται επί δεκαέξι συναπτές εβδομάδες, [...]. Η περίοδος αναστολής κατανέμεται με τον τρόπο που επιθυμεί η ενδιαφερομένη, με τον όρο ότι έξι εβδομάδες λαμβάνονται αμέσως μετά τον τοκετό. [...]

Η νομοθεσία περί συνεταιρισμών

– Ο νόμος 8/2003 περί συνεταιρισμών της αυτόνομης περιφέρειας της Βαλένθια

²¹ Κατά το άρθρο 89 του Ley 8/2003 de Cooperativas de la Comunidad Valenciana (νόμος 8/2003 περί συνεταιρισμών της αυτόνομης περιφέρειας της Βαλένθια), της 24ης Μαρτίου 2003 (BOE αριθ. 87, της 11ης Απριλίου 2003, σ. 14308):

«1. Στους εργατικούς συνεταιρισμούς συνεταιρίζονται φυσικά πρόσωπα τα οποία, μέσω της εκ μέρους τους παροχής εργασίας, στο πλαίσιο πλήρους ή μερικής απασχολήσεως, ασκούν οικονομική ή επαγγελματική δραστηριότητα παραγωγής αγαθών ή παροχής υπηρεσιών που προορίζονται για τρίτους. Εργαζόμενος-συνεταίρος δύναται να είναι οποιοσδήποτε έχει από τον νόμο ικανότητα σύναψης συμβάσεων με αντικείμενο την παροχή της εργασίας του [...].

[...]

3. Η σχέση των εργαζομένων-συνεταίρων με τον συνεταιρισμό αποτελεί εταιρική σχέση και, κατά συνέπεια, το καταστατικό, ο κανονισμός εσωτερικής λειτουργίας ή η γενική συνέλευση πρέπει να καθορίζουν το επαγγελματικό καθεστώς του συνεταίρου, το οποίο θα πρέπει να ρυθμίζει τουλάχιστον τα εξής ζητήματα:

- a) τη μορφή της οργανώσεως της παροχής εργασίας,
- b) τη λειτουργική και/ή γεωγραφική κινητικότητα,
- c) την επαγγελματική κατηγοριοποίηση,
- d) το καθεστώς των εορτών, των διακοπών και των αδειών,
- e) τη διάρκεια της εργασίας, τις βάρδιες και την εβδομαδιαία ανάπαυση,
- f) τους λόγους αναστολής ή παύσεως της παροχής εργασίας,
- g) τις εταιρικές προκαταβολές: [...],
- h) τα λοιπά δικαιώματα και τις λοιπές υποχρεώσεις των συνεταίρων τα οποία ο συνεταιρισμός κρίνει σκόπιμο να προβλέψει σε σχέση με την παροχή εργασίας.

Εν πάση περιπτώσει, η ρύθμιση από το καταστατικό της διάρκειας της εργασίας, της εβδομαδιαίας αναπαύσεως, των εορτών, των διακοπών, των αδειών και των λόγων αναστολής ή παύσεως της εργασιακής σχέσεως, πρέπει να συμμορφώνεται προς τα ελάχιστα όρια που προβλέπει η νομοθεσία του κράτους για τους συνεταιρισμούς.

[...]

Για όλα τα ζητήματα που αφορούν τους συνεταιρισμούς που έχουν ως μέλη τους εργαζομένους σε αυτούς, τα οποία δεν ρυθμίζει ρητώς ο παρών νόμος, η συνεταιριστική σχέση διέπεται συμπληρωματικώς από τις συναφείς διατάξεις της νομοθεσίας του κράτους για τους συνεταιρισμούς.»

– Ο νόμος 27/1999 περί συνεταιρισμών

- 22 Το άρθρο 80 του Ley 27/1999 de Cooperativas (νόμος 27/1999 περί συνεταιρισμών), της 16ης Ιουλίου 1999 (BOE αριθ. 170, της 17ης Ιουλίου 1999, σ. 27027), ορίζει, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

«1. Οι εργατικοί συνεταιρισμοί έχουν ως αντικείμενο την παροχή απασχολήσεως στα μέλη τους την οποία ασκούν προσωπικά και άμεσα, στο πλαίσιο πλήρους ή μερικής απασχολήσεως, μέσω της κοινής οργανώσεως της παραγωγής αγαθών ή υπηρεσιών για τρίτους. [...] Η σχέση των εργαζομένων-συνεταίρων με τον συνεταιρισμό συνιστά εταιρική σχέση.

[...]

4. Οι εργαζόμενοι-συνεταίροι έχουν το δικαίωμα σε περιοδικές, εντός προθεσμίας που δεν υπερβαίνει τον ένα μήνα, καταβολές οι οποίες ονομάζονται εταιρικές προκαταβολές, από τα πλεονάσματα του συνεταιρισμού, οι οποίες δεν συνιστούν μισθούς και συνδέονται με τη συμμετοχή στη συνεταιριστική δραστηριότητα.

5. Ο τόπος εργασίας των εργαζομένων-συνεταίρων και οι ίδιοι οι συνεταίροι υπόκεινται στους υγειονομικούς κανόνες και τους κανόνες που αφορούν την πρόληψη των κινδύνων στην εργασία, οι οποίοι εφαρμόζονται λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτεροτήτων της εταιρικής και αυτοδιαχειριζόμενης σχέσεως που ιδρύεται μεταξύ των εργαζομένων-συνεταίρων και του συνεταιρισμού τους.

[...]»

Ο κανονισμός εσωτερικής λειτουργίας της Consum SCV

- 23 Το άρθρο 14.7 του κανονισμού εσωτερικής λειτουργίας της Consum SCV ορίζει τα εξής:

«Ο εργαζόμενος-συνεταίρος έχει το δικαίωμα διαμορφώσεως της διάρκειας και της κατανομής του χρόνου εργασίας του προκειμένου να ασκήσει το δικαίωμά του αρμονικής συζεύξεως του προσωπικού, οικογενειακού και επαγγελματικού βίου υπό τις προϋποθέσεις τις οποίες καθορίζει σε συμφωνία με τον υπεύθυνο της αντίστοιχης παραγωγικής ομάδας, εξυπακουμένου ότι, ελλείψει συμφωνίας, θα επιληφθεί η κοινωνική επιτροπή η οποία, αφού ακούσει τα δύο μέρη, θα επιλύσει το ζήτημα, επιδιώκοντας την εξεύρεση λύσεων οι οποίες θα διασφαλίζουν την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος αυτού».

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 24 Η Consum SCV είναι συνεταιριστική εταιρία που διέπεται από τον νόμο 8/2003. Διαθέτει δίκτυο σουπερ μάρκετ και ο εταιρικός της σκοπός συνίσταται, μεταξύ άλλων, στην εξασφάλιση, εντός αυτής, σταθερών θέσεων εργασίας στους εργαζομένους-συνεταίρους της.
- 25 Η E. Rodríguez Sánchez είναι εργαζόμενη-συνεταίρος της Consum SCV και απασχολείται στο τμήμα «ταμείο/τοποθέτηση προϊόντων» ενός εμπορικού κέντρου. Στις 25 Ιουνίου 2012, υπέγραψε με την Consum SCV εταιρική σύμβαση διεπόμενη από το καταστατικό της εταιρίας και, ειδικότερα, από τον κανονισμό εσωτερικής λειτουργίας της. Η οργάνωση της εργασίας της και το ωράριό της περιελάμβαναν, εκ περιτροπής σε εβδομαδιαία βάση, την πρωινή βάρδια από Δευτέρα έως Σάββατο (από 08:00 έως 15:00) και τη βραδινή βάρδια από Δευτέρα έως Σάββατο (από 15:00 έως 22:00), καθώς και δυο Κυριακές τον μήνα (από 08:30 έως 15:00).

- 26 Στις 19 Αυγούστου 2013, η E. Rodríguez Sánchez γέννησε ένα τέκνο. Κατά το πέρας της αδείας μητρότητας, υπέβαλε, στις 17 Δεκεμβρίου 2013, αίτηση με την οποία, επικαλούμενη τη νόμιμη φύλαξη του τέκνου της και στηριζόμενη στο άρθρο 37, παράγραφοι 5 και 6, του Εργατικού Κώδικα, ζήτησε να μειωθεί ο χρόνος εργασίας της στις 30 ώρες την εβδομάδα και να τοποθετηθεί μονίμως στην πρωινή βάρδια από 09:00 έως 15:00, από Δευτέρα έως Παρασκευή.
- 27 Στις 24 Ιανουαρίου 2014, η Consum SCV έκανε δεκτό το εν λόγω αίτημα περί μειώσεως του χρόνου εργασίας, αλλά απάντησε αρνητικά στο δεύτερο ως άνω αίτημα, υποστηρίζοντας ότι η αποδοχή του θα προκαλούσε πλεονασμό προσωπικού στις πρωινές βάρδιες.
- 28 Τον Φεβρουάριο του 2014, η E. Rodríguez Sánchez άσκησε προσφυγή κατά της απορρίψεως αυτής ενώπιον του Juzgado de lo Social nº 33 de Barcelona (εργατοδικείο αριθ. 33 της Βαρκελώνης, Ισπανία).
- 29 Τον Μάρτιο του 2014, η δίκη ανεστάλη με πρωτοβουλία του εν λόγω δικαστηρίου, προκειμένου να καταστεί εφικτό να κινηθεί η διαδικασία του άρθρου 34, παράγραφος 8, του Εργατικού Κώδικα. Η E. Rodríguez Sánchez απέστειλε, συνεπώς, νέα αίτηση στην Consum SCV, στηριζόμενη στην ανωτέρω διάταξη και στο δικαίωμά της συμφιλίωσης της οικογενειακής με την επαγγελματική ζωή, προβάλλοντας συναφώς την ανάγκη προσαρμογής του ωραρίου εργασίας της στα ωράρια του βρεφονηπιακού σταθμού του τέκνου της.
- 30 Η Consum SCV συμφώνησε με τη μείωση του χρόνου εργασίας, αλλά δεν απάντησε στο αίτημα περί αλλαγής του ωραρίου ούτε απηύθυνε την εν λόγω αίτηση στην κοινωνική επιτροπή που προβλέπεται από το άρθρο 17, παράγραφος 4, του κανονισμού εσωτερικής λειτουργίας της.
- 31 Το Juzgado de lo Social nº 33 de Barcelona (εργατοδικείο αριθ. 33 της Βαρκελώνης) υπογραμμίζει ότι η διαφορά μεταξύ των διαδικών έγκειται πλέον μόνον στο ζήτημα της ενδεχόμενης προσαρμογής του ωραρίου και της οργανώσεως της εργασίας βάσει του άρθρου 34, παράγραφος 8, του Εργατικού Κώδικα, δεδομένου ότι η μείωση του χρόνου εργασίας βάσει του άρθρου 37, παράγραφος 5, του εν λόγω κώδικα έχει ήδη γίνει δεκτή.
- 32 Στο πλαίσιο αυτό, το εν λόγω δικαστήριο διερωτάται κατά πόσον η ρήτρα 6, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού ασκεί ενδεχομένως επιρροή στην επίλυση της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί.
- 33 Επ' αυτού εκθέτει ότι πρέπει, πρώτον, να καθοριστεί αν η σχέση μεταξύ εργαζομένου-συνεταίρου και συνεταιρισμού εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού, όπως αυτό καθορίζεται στη ρήτρα 1, σημείο 2, της εν λόγω συμφωνίας.
- 34 Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο αναφέρει ότι, εάν γίνει δεκτό ότι η συγκεκριμένη σχέση δεν συνιστά σύμβαση ή σχέση εργασίας κατά την έννοια της προμνησθείσας ρήτρας 1, σημείο 2, θα έπρεπε τότε να εξεταστεί το περιεχόμενο της ρήτρας 8, σημείο 2, της ίδιας συμφωνίας-πλαisiού. Πράγματι, εφόσον από την πρώτη πρόσθετη διάταξη του νόμου 39/1999 προκύπτει ότι πρόθεση του Ισπανού νομοθέτη ήταν να επεκτείνει τα οφέλη της προσαρτημένης στην οδηγία 96/34 συμφωνίας-πλαisiού για τη γονική άδεια στους εργαζομένους-συνεταίρους, πρέπει να καθοριστεί κατά πόσον η εξάλειψη της επεκτάσεως αυτής στο πλαίσιο της εφαρμογής της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού ενδέχεται να συνεπάγεται υποβάθμιση του γενικού επιπέδου προστασίας των εργαζομένων κατά παράβαση της ρήτρας 8, σημείο 2, της τελευταίας.
- 35 Τρίτον, αν η ρήτρα 6, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού έχει εφαρμογή σε περιπτώσεις όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η ρήτρα αυτή μεταφέρθηκε ορθώς στο εσωτερικό δίκαιο, λαμβανομένων υπόψη του άρθρου 34, παράγραφος 8, του Εργατικού Κώδικα και του άρθρου 14, παράγραφος 7, του κανονισμού εσωτερικής λειτουργίας της Consum SCV.

- 36 Κατά τέταρτο και τελευταίο λόγο, εφόσον από την απάντηση που θα δοθεί στο προηγούμενο ερώτημα προκύψει ότι η ρήτρα 6, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού δεν μεταφέρθηκε ορθώς, τίθεται περαιτέρω το ζήτημα κατά πόσον η ρήτρα αυτή ενδέχεται να παράγει οριζόντιο άμεσο αποτέλεσμα, λαμβανομένων υπόψη, αφενός, της περιστάσεως ότι η εν λόγω ρήτρα επιβάλλει σαφείς υποχρεώσεις και, αφετέρου, του ότι η αναθεωρημένη συμφωνία-πλαίσιο συνιστά μέσο για την επίτευξη της γενικής αρχής της ίσης μεταχειρίσεως που κατοχυρώνεται στα άρθρα 23 και 33 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- 37 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Juzgado de lo Social nº 33 de Barcelona (εργατοδικείο αριθ. 33 της Βαρκελώνης) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2010/18 σχετικά με την [αναθεωρημένη συμφωνία-πλαίσιο], το οποίο καθορίζεται στη ρήτρα 1.2 [της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού], η σχέση εργαζομένου-συνεταίρου ενός συνεταιρισμού, όπως η ρυθμιζόμενη στο άρθρο 80 του νόμου 27/1999 περί συνεταιρισμών και στο άρθρο 89 του νόμου 8/2003 περί συνεταιρισμών της Comunidad Valenciana (Αυτόνομη Περιφέρεια της Βαλένθια) η οποία, παρότι χαρακτηρίζεται από την εθνική νομοθεσία και νομολογία ως “εταιρική”, θα μπορούσε, από απόψεως δικαίου της Ένωσης, να εκληφθεί ως “σύμβαση εργασίας”;

Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως επί του πρώτου ερωτήματος, τίθεται, επικουρικώς, το ακόλουθο ερώτημα.

2) Έχει η ρήτρα 8.2 της [αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού] και, ειδικότερα, η διάταξη κατά την οποία “[η] εφαρμογή των παροχών της παρούσας συμφωνίας δεν αποτελεί, σε καμία περίπτωση, επαρκή αιτιολογία για την υποβάθμιση του γενικού επιπέδου προστασίας των εργαζομένων στον τομέα που καλύπτεται από την παρούσα συμφωνία”, την έννοια ότι, ελλείψει ρητής μεταφοράς της οδηγίας 2010/18 στο εσωτερικό δίκαιο από το κράτος μέλος, δεν είναι δυνατόν να περιοριστεί το πεδίο προστασίας που το εν λόγω κράτος μέλος καθόρισε κατά τη μεταφορά της προγενέστερης οδηγίας 96/34 στο εσωτερικό δίκαιο;

Στην περίπτωση και μόνον που δοθεί καταφατική απάντηση σε κάποιο από τα δύο ως άνω ερωτήματα, με αποτέλεσμα να γίνει δεκτό ότι η οδηγία 2010/18 εφαρμόζεται επί σχέσεως συνεταιριστικής εργασίας, όπως αυτή της προσφεύγουσας, κρίνεται σκόπιμη –για τους λόγους που θα εκτεθούν– η υποβολή των ακόλουθων ερωτημάτων:

3) Έχει η ρήτρα 6 της προσαρτηθείσας στην οδηγία 2010/18 νέας [αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού] την έννοια ότι ο εθνικός κανόνας ή η εθνική συμφωνία περί μεταφοράς πρέπει να περιλαμβάνουν ρητώς την υποχρέωση των εργοδοτών να “εξετάζουν” και να “διεκπεραιώνουν” τα αιτήματα των εργαζομένων τους για “αλλαγές στο ωράριο και/ή την οργάνωση της εργασίας τους”, κατά την επανένταξη μετά τη γονική άδεια, λαμβανομένων υπόψη τόσο των ιδίων αναγκών όσο και εκείνων των εργαζομένων, και ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί πληρωθείσα η υποχρέωση μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο, η οποία πραγματοποιείται μέσω εσωτερικού νομοθετικού ή εταιρικού κανόνα που εξαρτά την πραγματική άσκηση του δικαιώματος αυτού αποκλειστικώς από τη διακριτική ευχέρεια του εργοδότη να κάνει δεκτά ή όχι τα εν λόγω αιτήματα;

4) Έχει η ρήτρα 6 της [αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού] –υπό το πρίσμα του άρθρου 3 της οδηγίας 2010/18 και των “τελικών διατάξεων” της ρήτρας 8 της [αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού]– την έννοια ότι, σε περίπτωση μη μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο, παράγει “οριζόντιο άμεσο” αποτέλεσμα, διότι τούτο αποτελεί ελάχιστη απαίτηση του δικαίου της Ένωσης;»

Επί του παραδεκτού των προδικαστικών ερωτημάτων

- 38 Όπως προκύπτει από τα υποβληθέντα ερωτήματα και από τις σχετικές διευκρινίσεις που περιέχονται στην απόφαση περί παραπομπής, όπως αυτές συνοψίσθηκαν στις σκέψεις 31 έως 36 της παρούσας αποφάσεως, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί κατά πόσον η ρήτρα 6, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού, η οποία αποτελεί το αντικείμενο του τρίτου και του τέταρτου ερωτήματος, έχει την έννοια ότι ασκεί ενδεχομένως επιρροή στην επίλυση της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί το αιτούν δικαστήριο. Ως προς το πρώτο και το δεύτερο ερώτημα, αυτά αποσκοπούν μόνον στο να εξακριβωθεί, πριν από την εξέταση της προμνησθείσας ρήτρας 6, σημείο 1, ότι μια σχέση, όπως αυτή που συνδέει την προσφεύγουσα της κύριας δίκης με την Consum SCV της οποίας η πρώτη είναι εργαζομένη-συνεταίρος, εμπίπτει πράγματι στο πεδίο εφαρμογής της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού, είτε, κατά το πρώτο ερώτημα, επειδή μια τέτοια σχέση συνιστά σύμβαση ή σχέση εργασίας κατά την έννοια της ρήτρας 1, σημείο 2, της εν λόγω συμφωνίας-πλαisiού, είτε, κατά το δεύτερο ερώτημα και εφόσον δεν χωρεί τέτοιος χαρακτηρισμός, διότι η μη εφαρμογή υπέρ μιας τέτοιας εργαζομένης-συνεταίρου των ευεργετικών διατάξεων της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού θα συνιστούσε, εν προκειμένω, υποβάθμιση του γενικού επιπέδου προστασίας των εργαζομένων, που απαγορεύεται βάσει της ρήτρας 8, σημείο 2, της εν λόγω συμφωνίας-πλαisiού.
- 39 Πρέπει, ωστόσο, να υπομνησθεί εξ αρχής ότι η ρήτρα 6, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού αφορά, όπως προκύπτει από το ίδιο της το γράμμα, τις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες ο εργαζόμενος «κατά την επιστροφή από τη γονική άδεια» επιθυμεί, επί τη ευκαιρία αυτή, να επωφεληθεί αλλαγών στο ωράριο και/ή την οργάνωση της εργασίας του.
- 40 Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, η E. Rodríguez Sánchez υπέβαλε το αίτημά της τόσο περί μείωσης του χρόνου εργασίας της όσο και περί της συνακόλουθης τροποποίησης του ωραρίου εργασίας της επί τη ευκαιρία της επιστροφής της από την άδεια μητρότητας.
- 41 Λαμβανομένης υπόψη της ως άνω περιστάσεως, το Δικαστήριο, δυνάμει του άρθρου 101 του Κανονισμού Διαδικασίας του, ζήτησε από το αιτούν δικαστήριο, στις 10 Ιουνίου 2015, να διευκρινίσει σε ποιο μέτρο η απάντηση στα υποβληθέντα ερωτήματα θα μπορούσε, εν προκειμένω, να αποβεί πράγματι χρήσιμη για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 42 Με διάταξη της 13ης Ιουλίου 2015 που εκδόθηκε προς απάντηση στο ως άνω αίτημα, το εν λόγω δικαστήριο ανέφερε, μεταξύ άλλων, ότι η άδεια, κατά την εκπνοή της οποίας η E. Rodríguez Sánchez υπέβαλε το προμνησθέν αίτημά της, είχε ληφθεί εκ μέρους της δυνάμει του άρθρου 48, παράγραφος 4, του Εργατικού Κώδικα. Κατά το ίδιο δικαστήριο, η άδεια μητρότητας που λαμβάνεται με αυτή τη βάση καλύπτει, στην Ισπανία, και τη γονική άδεια, όπως αυτή ορίζεται στη ρήτρα 2 της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού.
- 43 Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί επ' αυτού ότι το δίκαιο της Ένωσης διακρίνει μεταξύ της έννοιας της «άδειας μητρότητας», όπως αυτή ορίζεται, ιδίως, στην οδηγία 92/85 και της έννοιας της «γονικής άδειας», όπως αυτή χρησιμοποιείται στην αναθεωρημένη συμφωνία-πλαisiού, και ότι στο σημείο 15 των γενικών εκτιμήσεων της τελευταίας διευκρινίζεται μάλιστα ρητώς ότι αυτή καθορίζει τις ελάχιστες απαιτήσεις και τις διατάξεις για τη γονική άδεια «η οποία διαχωρίζεται από την άδεια μητρότητας».
- 44 Πράγματι, όπως έχει επισημάνει το Δικαστήριο σε σχέση με το σημείο 9 των γενικών εκτιμήσεων της προσαρτημένης στην οδηγία 96/34 συμφωνίας-πλαisiού για τη γονική άδεια, το οποίο έχει παρεμφερή διατύπωση με το σημείο 15 των γενικών εκτιμήσεων της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού, η γονική άδεια χορηγείται στους γονείς για να μπορέσουν να ασχοληθούν με το τέκνο τους και μπορεί να χορηγείται μέχρι μια ορισμένη ηλικία του τέκνου, η οποία μπορεί να φθάσει μέχρι τα οκτώ έτη. Η άδεια μητρότητας επιδιώκει διαφορετικό σκοπό. Αποβλέπει στην προστασία της βιολογικής καταστάσεως της γυναίκας και των ιδιαίτερων σχέσεων μεταξύ αυτής και του τέκνου της

κατά τη διάρκεια της περιόδου που έπεται της εγκυμοσύνης και του τοκετού, κατά τρόπο ώστε να μη διαταράσσονται οι σχέσεις αυτές από τη σώρευση των βαρών που προκύπτουν από την ταυτόχρονη άσκηση επαγγέλματος (βλ. απόφαση της 14ης Απριλίου 2005, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου, C-519/03, EU:C:2005:234, σκέψη 32).

- 45 Επιπροσθέτως, πρέπει να υπομνησθεί ότι, στην απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2013, *Betriu Montull* (C-5/12, EU:C:2013:571), το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί του χαρακτηρισμού, από απόψεως δικαίου της Ένωσης, της άδειας που λαμβάνει η μητέρα, κατά τον χρόνο της γεννήσεως του τέκνου της, βάσει του άρθρου 48, παράγραφος 4, του Εργατικού Κώδικα.
- 46 Όσον αφορά την ανωτέρω άδεια, το Δικαστήριο επισήμανε ότι, στο άρθρο 8, η οδηγία 92/85 εγγυάται ακριβώς το δικαίωμα σε άδεια μητρότητας διάρκειας δεκατεσσάρων συναπτών εβδομάδων τουλάχιστον, που περιλαμβάνει υποχρεωτική άδεια μητρότητας δύο εβδομάδων τουλάχιστον, κατανομημένων πριν ή/και μετά τον τοκετό, σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές, και υπενθύμισε ότι το γεγονός ότι μια νομοθεσία χορηγεί στις γυναίκες άδεια μητρότητας υπερβαίνουσα τις δεκατέσσερις εβδομάδες δεν εμποδίζει το να μπορεί αυτή η άδεια να εκληφθεί, εντούτοις, ως άδεια μητρότητας κατά το προμνησθέν άρθρο 8. Ομοίως, το Δικαστήριο διευκρίνισε επ' αυτού ότι μια άδεια όπως εκείνη που προβλέπεται στο άρθρο 48, παράγραφος 4, του Εργατικού Κώδικα δεν αφορούσε τη «γονική άδεια» κατά την έννοια της οδηγίας 96/34 (απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2013, *Betriu Montull*, C-5/12, EU:C:2013:571, σκέψεις 45 και 46).
- 47 Οι εκτιμήσεις του Δικαστηρίου στην απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2013, *Betriu Montull* (C-5/12, EU:C:2013:571) σε σχέση με την οδηγία 96/34 και την προσαρτημένη σε αυτή συμφωνία-πλαίσιο για τη γονική άδεια ισχύουν επίσης όσον αφορά την οδηγία 2010/18 και την αναθεωρημένη συμφωνία-πλαίσιο οι οποίες, όπως προκύπτει από το γράμμα του σημείου 15 των γενικών εκτιμήσεων και της ρήτρας 2, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαισίου, δεν εισήγαγαν καινοτομίες σχετικώς.
- 48 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι η ρήτρα 6, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαισίου, η οποία αφορά τις περιπτώσεις επιστροφής στην εργασία κατόπιν «γονικής άδειας», δεν είναι δυνατόν να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι καλύπτει επίσης και την περίπτωση επιστροφής από «άδεια μητρότητας» κατά την έννοια της οδηγίας 92/85, όπως αυτή στην οποία βρισκόταν η προσφεύγουσα της κύριας δίκης όταν υπέβαλε την αίτηση που μνημονεύθηκε στη σκέψη 40 της παρούσας αποφάσεως.
- 49 Με διάταξη της 16ης Μαρτίου 2016, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 17 Μαρτίου 2016, το αιτούν δικαστήριο κατάθεσε, εξάλλου, στο Δικαστήριο ορισμένες παρατηρήσεις κατόπιν των προτάσεων που ανέπτυξε ο γενικός εισαγγελέας στις 3 Μαρτίου 2016. Με την εν λόγω διάταξη το αιτούν δικαστήριο εκθέτει τους λόγους για τους οποίους, κατά την άποψή του, το Δικαστήριο δεν χρειάζεται να αναδιατυπώσει το τρίτο ερώτημα κατά τον τρόπο που προτείνει ο γενικός εισαγγελέας με τις προτάσεις του, αλλά πρέπει να αποφανθεί επί του εν λόγω ερωτήματος όπως αυτό διατυπώθηκε αρχικώς στην απόφαση περί παραπομπής. Το αιτούν δικαστήριο καλεί, συνεπώς, το Δικαστήριο να ζητήσει από τον γενικό εισαγγελέα να συμπληρώσει τις προτάσεις του ή, επικουρικώς, να λάβει υπόψη τις παρατηρήσεις του ως διευκρινίσεις βάσει του άρθρου 101 του Κανονισμού Διαδικασίας.
- 50 Συναφώς, πρέπει εκ προοιμίου να υπομνησθεί ότι ο Οργανισμός του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο Κανονισμός Διαδικασίας δεν προβλέπουν δυνατότητα των διαδίκων ή του αιτούντος δικαστηρίου να καταθέτουν παρατηρήσεις επί των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα. Επιπλέον, κατά το άρθρο 101 του Κανονισμού Διαδικασίας, μόνον το Δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να ζητεί διευκρινίσεις από το αιτούν δικαστήριο (βλ. απόφαση της 13ης Μαΐου 2015, *Rabal Cañas*, C-392/13, EU:C:2015:318, σκέψη 32).

- 51 Εντούτοις, στο μέτρο που μπορεί να γίνει δεκτό ότι, με τη διάταξη της 16ης Μαρτίου 2016, το αιτούν δικαστήριο αποσκοπούσε συγκεκριμένα στην παροχή συμπληρωματικών διευκρινίσεων πέραν εκείνων που είχε ήδη παράσχει με τη διάταξη της 13ης Ιουλίου 2015 απαντώντας στην αίτηση του Δικαστηρίου για παροχή διευκρινίσεων στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως, πρέπει να αποσαφηνισθούν τα εξής.
- 52 Στην προμνησθείσα διάταξη της 16ης Μαρτίου 2016, το αιτούν δικαστήριο φαίνεται να υποδηλώνει ότι, στο μέτρο που μετά το αρχικό αίτημα περί προσαρμογής του ωραρίου εργασίας, το οποίο υπέβαλε η E. Rodríguez Sánchez επί τη ευκαιρία της επιστροφής της από την άδεια μητρότητας, υποβλήθηκε, διαρκούσης της διαδικασίας ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου και όπως προκύπτει από τη σκέψη 29 της παρούσας αποφάσεως, εκ νέου το ανωτέρω αίτημα στηριζόμενο σε άλλη εθνική νομική βάση, δεν μπορεί πλέον να γίνει δεκτό, δεδομένου του χρόνου που μεσολάβησε μεταξύ των δύο αυτών αιτημάτων, ότι το δεύτερο αίτημα υποβλήθηκε κατά την επιστροφή της προσφεύγουσας της κύριας δίκης από την άδεια μητρότητας.
- 53 Επ' αυτού, πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι, ακόμα και αν μπορούσε να γίνει δεκτό ότι, εξαιτίας του χρόνου που μεσολάβησε μεταξύ των δύο αυτών αιτημάτων, το δεύτερο αίτημα δεν θα έπρεπε πλέον να εκληφθεί ως αίτημα που υποβλήθηκε μετά από άδεια μητρότητας, εντούτοις, το δεύτερο αυτό αίτημα δεν είναι δυνατόν να εκληφθεί ούτε ως αίτημα περί αλλαγών στο ωράριο και/ή την οργάνωση της εργασίας που υποβλήθηκε «κατά την επιστροφή από τη γονική άδεια» κατά την έννοια της ρήτρας 6, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαίσιου, δεδομένου ότι η προσφεύγουσα της κύριας δίκης ουδόλως τελούσε σε κατάσταση «επιστροφής» στην εργασία μετά από τέτοια άδεια.
- 54 Βέβαια, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων την οποία έχει θεσμοθετήσει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, μόνον το εθνικό δικαστήριο το οποίο εκδικάζει τη διαφορά και πρέπει να αναλάβει την ευθύνη της δικαστικής αποφάσεως που πρόκειται να εκδοθεί είναι αρμόδιο να εκτιμήσει, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτεροτήτων της υποθέσεως, τόσο αν μια προδικαστική απόφαση είναι αναγκαία προκειμένου να μπορέσει να εκδώσει την απόφασή του όσο και αν τα ερωτήματα που υποβάλλει στο Δικαστήριο είναι λυσιτελή. Συνεπώς, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται, καταρχήν, να απαντήσει (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 24ης Απριλίου 2012, C-571/10, Kamberaj, σκέψη 40 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 55 Εντούτοις, κατά πάγια επίσης νομολογία, εναπόκειται στο Δικαστήριο να ερευνησει τις συνθήκες υπό τις οποίες του έχουν υποβληθεί τα ερωτήματα από τον εθνικό δικαστή, προκειμένου να ελέγξει κατά πόσον είναι αρμόδιο να απαντήσει. Ειδικότερα, το πνεύμα συνεργασίας που πρέπει να πρυτανεύει κατά τη λειτουργία της διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως συνεπάγεται ότι το εθνικό δικαστήριο σέβεται την αποστολή που έχει ανατεθεί στο Δικαστήριο, η οποία συνίσταται στη συμβολή του στην απονομή της δικαιοσύνης εντός των κρατών μελών και όχι στη διατύπωση συμβουλευτικών γνώμων επί γενικών ή υποθετικών ζητημάτων (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 24ης Απριλίου 2012, C 571/10, Kamberaj, σκέψη 41 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 56 Πράγματι, ο δικαιολογητικός λόγος της υποβολής προδικαστικού ερωτήματος δεν είναι η διατύπωση τέτοιων γνώμων, αλλά η αδήριτη ανάγκη αποτελεσματικής επιλύσεως μιας ένδικης διαφοράς (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2010, Winner Wetten, C-409/06, EU:C:2010:503, σκέψη 38 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 57 Συναφώς, το Δικαστήριο μπορεί να αρνηθεί να απαντήσει σε προδικαστικό ερώτημα εθνικού δικαστηρίου μόνον αν προδήλως προκύπτει ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, ή αν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή, ακόμα, αν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν (βλ. απόφαση της 24ης Απριλίου 2012, C 571/10, Kamberaj, σκέψη 42 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 58 Όσον αφορά, καταρχάς, το τρίτο ερώτημα, πρέπει να υπομνησθεί ότι αυτό αφορά ουσιαστικά το ζήτημα υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί να γίνει δεκτό ότι εθνικές διατάξεις ή συμφωνίες μεταξύ κοινωνικών εταίρων διασφαλίζουν την ορθή μεταφορά της ρήτρας 6, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού στο εσωτερικό δίκαιο, και κατά πόσον διατάξεις όπως το άρθρο 34, παράγραφος 8, του Εργατικού Κώδικα ή το άρθρο 14.7 του κανονισμού εσωτερικής λειτουργίας της Consum SCV πληρούν αυτές τις προϋποθέσεις.
- 59 Εντούτοις, στις σκέψεις 48 και 53 της παρούσας αποφάσεως επισημάνθηκε ότι μια περίπτωση όπως αυτή της προσφεύγουσας της κύριας δίκης δεν εμπίπτει προφανώς στο πεδίο εφαρμογής της ρήτρας 6, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού, της οποίας την ερμηνεία ζητεί το αιτούν δικαστήριο, οπότε δεν είναι προφανές πώς η απάντηση του Δικαστηρίου στο εν λόγω τρίτο ερώτημα θα μπορούσε να ασκήσει οιαδήποτε επιρροή στην έκβαση της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 60 Βέβαια, υπενθυμίζεται συναφώς ότι το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως δεχθεί ότι είναι αρμόδιο να αποφαινεται επί αιτήσεων εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως που αφορούν διατάξεις του δικαίου της Ένωσης σε περιπτώσεις κατά τις οποίες τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, αλλά οι σχετικές διατάξεις του δικαίου αυτού εφαρμόζονται δυνάμει του εθνικού δικαίου λόγω της παραπομπής από το δίκαιο αυτό στο περιεχόμενο των ρυθμίσεών τους (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2012, Nolan, C-583/10, EU:C:2012:638,, σκέψη 45 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 61 Πράγματι το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι, όταν η εθνική νομοθεσία εναρμονίζει τις προβλεπόμενες λύσεις για καταστάσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της συναφούς ρυθμίσεως της Ένωσης προς τις λύσεις που έχουν γίνει δεκτές από την εν λόγω ρύθμιση, υφίσταται ορισμένο συμφέρον της Ένωσης για ομοιόμορφη ερμηνεία των διατάξεων που περιλαμβάνονται στην ανωτέρω ρύθμιση, προκειμένου να αποφευχθούν ερμηνευτικές αποκλίσεις στο μέλλον (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2012, Nolan, C-583/10, EU:C:2012:638, σκέψη 46 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 62 Επομένως, η ερμηνεία από το Δικαστήριο διατάξεων του δικαίου της Ένωσης σε καταστάσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαιολογείται όταν το εθνικό δίκαιο προβλέπει την εφαρμογή τους ευθέως και άνευ αιρέσεων, προκειμένου να εξασφαλίζεται ομοιόμορφη αντιμετώπιση τόσο των εν λόγω καταστάσεων όσο και εκείνων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2012, Nolan, C-583/10, EU:C:2012:638, σκέψη 47 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 63 Εν προκειμένω, ωστόσο, ουδόλως προκύπτει από τις περιεχόμενες στην απόφαση περί παραπομπής διευκρινίσεις ούτε, επιπλέον, από τις διευκρινίσεις που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο προς απάντηση στο μνημονευθέν στη σκέψη 41 της παρούσας αποφάσεως αίτημα του Δικαστηρίου για παροχή διευκρινίσεων, ότι κάτι τέτοιο συντρέχει, στο ισπανικό δίκαιο, όσον αφορά τη ρήτρα 6, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού, για περίπτωση όπως αυτή της προσφεύγουσας της κύριας δίκης.
- 64 Όσον αφορά, ειδικότερα, το άρθρο 34, παράγραφος 8, του Εργατικού Κώδικα, η εφαρμογή του οποίου βρίσκεται, όπως υπογραμμίζει το αιτούν δικαστήριο και όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 31 της παρούσας αποφάσεως, στο επίκεντρο της διαφοράς της κύριας δίκης, το ίδιο δικαστήριο αναφέρει, στην μνημονευθείσα στη σκέψη 49 της παρούσας αποφάσεως διάταξη της 16ης Μαρτίου 2016, ότι η ανωτέρω εθνική διάταξη, η οποία κατά την άποψη της Ισπανικής Κυβερνήσεως κατέστησε περιττή τη μεταφορά της ρήτρας 6, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας στο εσωτερικό δίκαιο, δεν εξαρτά την πρόσβαση στο δικαίωμα που καθιερώνει από την επιστροφή στην εργασία μετά από γονική άδεια, πράγμα ευνόητο οσάκις η γονική άδεια λαμβάνεται με καθεστώς μειωμένου χρόνου εργασίας.
- 65 Πρέπει επ' αυτού να παρατηρηθεί ότι η προμνησθείσα εθνική διάταξη, η οποία εισήχθη στον Εργατικό Κώδικα από τον οργανικό νόμο 3/2007 για την ουσιαστική ισότητα ανδρών και γυναικών της 22ας Μαρτίου 2007, τουτέστιν δύο και πλέον έτη πριν από τη σύναψη της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού, δεν αφορά ειδικώς τις περιπτώσεις επιστροφής από άδειες, αλλά καθιερώνει, εν

γένει, δικαίωμα κάθε εργαζόμενου σε προσαρμογή της διάρκειας και της κατανομής του χρόνου εργασίας του, προκειμένου να ασκήσει το δικαίωμά του στη συμφιλίωση της προσωπικής, οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής, κατά τρόπο που απομένει να καθοριστεί μέσω συλλογικής συμβάσεως ή μέσω συμφωνίας με τον εργοδότη.

- 66 Υπό τις συνθήκες αυτές, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η μνημονευθείσα στη σκέψη 64 της παρούσας αποφάσεως δήλωση του αιτούντος δικαστηρίου δεν αρκεί ώστε να αποδειχθεί ότι η ρήτρα 6, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού, σχετικά με τη δυνατότητα των εργαζόμενων να ζητήσουν προσαρμογή του ωραρίου εργασίας τους επ' ευκαιρία της επιστροφής από γονική άδεια, έχει καταστεί εφαρμοστέα, ευθέως και άνευ αιρέσεων, μέσω διατάξεως του ισπανικού δικαίου παραπέμπουσας σε αυτή τη ρήτρα, στις περιπτώσεις επιστροφής από άδεια μητρότητας ή σε άλλες περιπτώσεις μη αφορώσες επιστροφή από γονική άδεια, και ότι η εθνική νομοθεσία έχει, επομένως, εναρμονίσει τις λύσεις που προβλέπει για καταστάσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω διατάξεως του δικαίου της Ένωσης προς τις λύσεις που έχουν γίνει δεκτές με τη διάταξη αυτή, προκειμένου να διασφαλιστεί ομοιόμορφη αντιμετώπιση των περιπτώσεων αυτών και εκείνων που εμπίπτουν στο εν λόγω πεδίο εφαρμογής.
- 67 Επομένως, δεδομένου ότι, όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, μια περίπτωση όπως αυτή της προσφεύγουσας της κύριας δίκης δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ρήτρας 6, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού, και λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που υπομνήσθηκε στις σκέψεις 55 έως 57 της παρούσας αποφάσεως, πρέπει να κριθεί απαράδεκτο το τρίτο προδικαστικό ερώτημα που αφορά την εν λόγω ρήτρα 6, σημείο 1.
- 68 Όσον αφορά, δεύτερον, το τέταρτο ερώτημα, πρέπει να επισημανθεί ότι, εφόσον είναι επομένως πρόδηλον ότι η ρήτρα 6, σημείο 1, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού ουδόλως μπορεί να έχει εφαρμογή σε μια περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, δεν ασκεί επιρροή για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης τυχόν απάντηση στο εν λόγω ερώτημα, με το οποίο ζητείται ουσιαστικά να διευκρινιστεί κατά πόσον το δίκαιο της Ένωσης έχει την έννοια ότι, ελλείψει εθνικών μέτρων για τη μεταφορά της εν λόγω ρήτρας στο εσωτερικό δίκαιο, αυτή ενδέχεται να παράγει «οριζόντιο» άμεσο αποτέλεσμα.
- 69 Πράγματι, ακόμα και αν γινόταν δεκτό ότι η προμνησθείσα διάταξη παράγει τέτοιο οριζόντιο άμεσο αποτέλεσμα, εντούτοις, δεδομένου ότι η περίπτωση της προσφεύγουσας της κύριας δίκης δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής αυτής της διατάξεως, η ενδιαφερομένη δεν θα μπορούσε να επικαλεσθεί ένα τέτοιο αποτέλεσμα.
- 70 Ως εκ τούτου, βάσει της νομολογίας που υπομνήσθηκε στις σκέψεις 55 έως 57 της παρούσας αποφάσεως, το τέταρτο ερώτημα πρέπει να κριθεί απαράδεκτο.
- 71 Τέλος, δεδομένου ότι το πρώτο και το δεύτερο ερώτημα, που αφορούν, αντιστοίχως, τη ρήτρα 1, σημείο 2, και τη ρήτρα 8, σημείο 2, της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαisiού, υποβλήθηκαν από το αιτούν δικαστήριο, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 38 της παρούσας αποφάσεως, αποκλειστικά για την περίπτωση ενδεχόμενης εφαρμογής στη διαφορά της κύριας δίκης της ρήτρας 6, σημείο 1, της ίδιας συμφωνίας-πλαisiού, δεν χρειάζεται, εν προκειμένω, να δοθεί απάντηση ούτε στα ερωτήματα αυτά. Συγκριμένα, δεδομένου του απαραδέκτου του τρίτου και του τέταρτου ερωτήματος, τα οποία αφορούν την προμνησθείσα ρήτρα 6, σημείο 1, δεν είναι προφανές πώς οι απαντήσεις στα δυο πρώτα αυτά ερωτήματα θα μπορούσαν, εν προκειμένω, να επηρεάσουν, καθ' οιονδήποτε τρόπο, την έκβαση της εκκρεμούς στην κύρια δίκη διαφοράς, ούτε, ως εκ τούτου, πώς τα ερωτήματα αυτά διατηρούν σχέση με το υποστατό ή με το αντικείμενο της εν λόγω διαφοράς, με αποτέλεσμα να πρέπει τα εν λόγω ερωτήματα να κριθούν επίσης απαράδεκτα, κατ' εφαρμογή της υπομνησθείσας στις σκέψεις 55 έως 57 της παρούσας αποφάσεως νομολογίας.
- 72 Από το σύνολο των προεκτεθεισών σκέψεων προκύπτει ότι η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτη.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ⁷³ Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε το Juzgado de lo Social nº 33 de Barcelona (εργατοδικείο αριθ. 33 της Βαρκελώνης, Ισπανία) είναι απαράδεκτη.

(υπογραφές)